

מבוא

השבח לבורא עולם, שזיכנו להוציא לאור את ספר הגלגולים של האר"י זלה"ה, והוא 'דרוש הנשמות והגלגול והעיבוד והיבוס וכמה פרטים שבהם', ככתוב בראשו.

שני חלקים לספר זה – הראשון הינו עד תחילת פרק לו, והשני עד תשלום פרק עג. העתקות רבות יש לספר. במקצתן הועתק חלקו הראשון לבד, ונקראם להלן הספרים הקצרים. במקצתן הועתק כל הספר, ונקראם להלן הספרים הארוכים. הספרים הקצרים והארוכים שונים בנוסחתם אלו מאלו במדת מה, גם עד פרק לו.

אין אנו מאריכים בחקירת מסדרו של הספר¹, שכן הדבר תלוי אף בחקירת השתלשלות כלל כתבי האר"י, אשר אינה עמנו. ולהתהדר בחקירתם של אחרים, אין זה מדרכנו². אמנם, הנלע"ד שאת חלקו הראשון של הספר סידר מהר"ם פאפירש, ואת חלקו השני רבי נתן שפירא.

אלו הם הספרים שעמדו לפנינו בעת הגהת הספר.

א. דפוס פפד"מ תמ"ד, נדפס על ידי הרב דוד גרין הוט. העתק מן הספרים הקצרים הוא. דפוס זה לוקה בשבוסים רבים. וכבר כתב המדפיס בפרעמישלא, 'כי ראיתי בחלק הראשון הנדפס מכבר נמצאו בו הרבה מקומות שחסר וחלוף כמה שיטות עד שא"א לידע כלל כוונת הדברים'.

ב. דפוס וילנא תרמ"ו. לא התייחסנו לדפוס זה כנוסח לעצמו, שכן ניכר מנוסח הספר והשער שהעתק מדפוס פפד"מ הוא.

¹ נציגה כאן לשון החיד"א בעמוד המגן של כתב היד הנזכר להלן ברשימת הספרים אות: מי שסידר הס' הזה לא ידעתי כעת בבירור מי מקדושים אך ראיתי ס' הגלגולים שנדפס בפפד"מ על יד הרב דוד גרין הוט, והנה הוא סדר הזה ושם נדפס עד פ' לו עם ליקוטים בסוף, ושם כתוב שהוא נוף ד' מנוף ע"ח שחיבר מהרח"ו ז"ל, ואם האמת כן שהוא נוף ד' מנע"ח א"כ נודע שהמסדר הרב מהר"ם פאפירש כ"ץ ז"ל שהוא סידר הכל וקרא שמות דרך עץ חיים להקדמות פרי עץ חיים לכוונות נוף ע"ח למצות ופ' וגלגולים וכו', ומ"ש בדפוס הגו' שחיבר מהרח"ו ז"ל לא ידע שרשי הענינים, וא"כ ס' זה יקר מאד כי ודאי ה' הרמ"פ סידר כאן גם ממ"ב שלא היתה למהר"ש ויטאל ז"ל, ודברי אמת ניכרין שהוא סדר יפה ונחמד. פי המדבר דברי החיד"א ס"ט. עכ"ל. ומעין זה כתב בשם הגדולים.

² המבקש זו החקירה, ימצאנה בספר קבלת האר"י (אביב"י, תשס"ח) בעמודים 655-656, 708-710.

ג. דפוס פרעמישלא תרל"ה, נדפס על ידי ר' יחזקאל שרגא האלברשטאם אבד"ק סטראפקוב, מכ"י אשר הקרה ה' מקרה טהור לפניו בהיותו באה"ק. והעתק מן הספרים הארוכים הוא. כתב היד שהיה לפני המדפיס, אינו אחד מכתבי היד הנזכרים להלן.

ד. כתב-יד ציריך (אוסף היידנהיים 100, ובבית הספרים ס' 10382). העתק מן הספרים הקצרים הוא. כתיבתו אשכנזית, ונכתב בסביבות שנת תס"ב.^[3]

ה. כתב-יד אוקספורד (אוסף בודליאנה 1745, ובבית הספרים ס' 17776). העתק מן הספרים הארוכים הוא, וכתיבתו איטלקית.

ו. כתב-יד בריטיש מוזיאום (807, ובבית הספרים ס' 5652). העתק מן הספרים הארוכים הוא, וכתיבתו איטלקית.

ז. כתב-יד בריטיש מוזיאום (806, ובבית הספרים ס' 5442). העתק מן הספרים הארוכים הוא, וכתיבתו אשכנזית. ספר זה היה לעיני החיד"א^[4].

חכם אחד העביר קולמוסו על ספר זה, פעמים לתקן את הנוסח, ופעמים להוסיף, כפי הנראה על פי ספר נוסף שהיה לפניו. הגהות אלו העתקנו בספרנו, וצינום בכוכב כזה: * כדרך שמצויינות הגהות הרמ"א על המרדכי. ואמנם, כשהגהות זה החכם נשתנו עם נוסחת אחד מן הספרים שהיו לפנינו, וקבענו הנוסח על פיו, לא טרחנו לציין שכמו כן הגיה החכם.

באותו הקולמוס והכתב, נכתבו הגהות בגליונות הספר, פעמים לפרש ופעמים להקשות. הגהות אלו קשות מאוד לפיענוח, ובעז"ה הצלחנו להעתיק כמעט את כולן. בדף הראשון של הספר כתב יוסף אלמנצי, שהגהות אלו מתורתו של מהר"י אירגאס הן, בהסתמכו על כתב ידו היוצא ממקום אחר^[5]. ואמנם, אחר שהוכחנו

[3] באותו הקובץ של כתב היד הועתקו פירושי תנ"ך, טעמי מצוות לפי סדר הפרשיות, ולאחר מכן ספר הגלגולים. בחתימת העתקת טעמי המצוות נכתב 'תם ושלם טבת תס"ב'.

[4] וזה לשונו על הגליון בעמוד הראשון של הספר: בחסד עליון זכנו לספר הקדוש הזה הוא ירחם עלי לעסוק בתורה ומצות לשמן ודע קדש וארכא בחיין יחיבת לן חיותא אמטולתיה כה מעתיר חרפת אדם ובזוי עם פה ליורדנו יע"א א"ך מנחם ש' ישמח ישראל לפ"ק אני הצעיר (חתימתו). ע"כ. תודתנו נתונה בזה לר' גרשון חנוך ולדנברג, ולר' יוסף אביב"י, על עזרתם בפיענוח.

[5] וז"ל, ההגהות שנכתבו סביב לספר הבהיר הזה הם מתורתו וחכמתו של הרב המקובל האלדי ח"ק כמוהר"ד יוסף אירגאס ז"ל מכ"י יד הקדש וזה ידוע לי בבירור מאיגרות שעברו בינו והחכם גור אריה פינצי ז"ל מקאזלי תלמיד ונכד הרב גור אריה הלוי מחבר ההגהות לר' חלקי הש"ע ד' מנטובה בחתימתו הנמצאות אצל אוהבי מרדכי שמואל גירונדי הי"ו. הצעיר (חתימתו).

פתח תקוה

והוא מפתח העניינים הנדרשים בספר הגלגולים

הצא צאוס רש"י נדרש צליקוטים

פרק ראשון | א

יכלול כלילות הבירורים בין להוויית העולמות, ובין לנשמת אדם הראשון הכוללת • וה' בחי לנשמה ח"י נר"ץ, וכלל גדול עליהן • וסוד ה' ברכי נפשי • וטעם שם יחידה • וסוד אדם אתם בסוד איפה היית ביסדי ארץ • ושרש נשמות ישראל. ונפשות א"ה • וטעם המיתה • וסוד חרות על הלוחות כדרז"ל • וענין התלבשות טוב ברע בסוד כל הגדול מחבירו • וטעם עונות גדולים לנשמות עצומות • והנשמות יוצאות כפי זכות הרור • וסוד גלות ישראל ושכינה • וענין מטו רגלין ברגלין • ובעקבות משיחא וכו' • ואין בן דוד בא וכו'.

פרק שני | ו

פי' פסוק שלט האדם באדם לרע לו • וטעם אהבת החיצונים להחטיא את האדם הוא להנאתם • וגם כי תחטא הנשמה תמיד עמה ניצוץ קדושה • ומשל נאה לעץ פרי וקליפותיו ועליו • וטעם חיבוט הקבר • והמתים בעטיו של נחש • והחיצונים מטנפים את הנשמה להשאירה ביניהם, ולכן משפיעים אותה במקום פגום • וסוד אאע"ה היותו בן תרח, וכיוצא בורבים • ורור הכרית קליפתו היא מואב.

פרק שלישי | י

תרי"ג שרשים לכל הנשמות כלולות באדה"ר • וענין כלילותם זו מזו, ושכל שורש כלול מתרי"ג • והתחלקות כל שורש לכמה ניצוצות • וביאור ענין ניצוץ מה הוא • ונשמת אדה"ר נתחלקה לג' אבות, והם לג' שרשים, והם לע' חלקים, והם לתרי"ג, והם לס' רבוא • ותרי"ג עצמו כולל כל בחי' המספרים, וכל שורש מתרי"ג מתחלק ג"כ לג' וי"ב; וע'; ותרי"ג; וס' רבוא • וההפרש שבין השורש לעיקר הכולל הכל • וכל זה בנפש רעשיה, וכן יש פרטים עד אריך ראצילות.

פרק רביעי | יב

תיקון הגלגול לקיים מ"ע ומל"ת לכל ניצוץ וניצוץ • הפרש בין ניצוץ ששורשו נשלם למי שלא נשלם • ולקיים התורה במעשה ריבור ומחשבה • ולעסוק בפרד"ס • וסוד יגד ר' בון בכ"ח

פרק אחד וחמשים

ונבאר עתה מה ראה פנחס שהרג את זמרי בן סלוא. הנה נודע בעשות נקמת ה' בזמרי
אז נתעברו בו נפשות נדב ואביהו ואמר הכתוב אלעזר בן אהרן לקח לו מבנות
פוטאל ותלד לו את פנחס אלה ראשי אבות הלויים ודרז"ל שקראו אותו ראו שפיטם
אבי אמו עגלים לע"ז שהיה מצד יתרו^{פד} ויש לדאות מה היתה כוונתם וגם מה
שהקשה בזוהר וזה פנחס בלחודוי הוה וכתוב אלה ראשי גם מה כוונת הפסוק
להודיענו שלקח אלעזר מבנות פוטאל גם מ"ש בענין המעשה וידא פינחס בן אלעזר
וגו' מה ראה הוא שלא קם שום א' מישראל אלא הוא והלא מדע"ה וכמה גדולי
ישראל היו שם ועוד אמרו בן אהרן שהיה די לומר בן אלעזר הכהן כמו שהקשו בזוהר.
אמנם דע כי פנחס היה כולל ב' נפשות א' נפש של יוסף והב' נפש של יתרו והיה צריך
לתקן שני דברים הא' מצד יוסף והם אותם טיפות שהוציא לבטלה במעשה ההוא של
ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף ואז פטפט ביצרו עד שיפוזו זרועי ידיו כשרז"ל^א
והב' מצד יתרו שפיטם עגלים לע"ז. הנה גם נדב ואביהו היו בהם אלו השנים א' שלא
רצו לישא אשה כשרז"ל^ב שלא היה בישראל אשה הראויה להם וזה דומה לענין יוסף
הב' שהקריבו אש זרה לפני ה' וזה דומה לע"ז לענין יתרו. והנה ראה פנחס בזמרי שבא
על בת אל נכר שהיא כזבי בת צור ושם היה ג"כ עובד ע"ז לבעל פעור והנה פנחס
מאחר שהיה מוכרח לתקן ב' דברים אלו כנו' וגם נדב ואביהו היו מוכרחים לתקן
עצמם מאלו שני דברים לכן באו ונתעברו בפנחס כדי שיהיה לו כח לתקן התיקון שלו
ושלהם ביחד בפעם א' וזהו וידא ר"ל בעין שכלו ראה [ו] בדרח הקודש שעליו מוטל
לתקן את אשר עוות בראשונה ולכן קם מיד מתוך העדה וכו'. או נאמר וידא פנחס מה
ראה וז"ש בן אהרן ר"ל לנפשות נדב ואביהו שהיו לפניו מוכנות ליכנס בתוכו מפני
שגם הם צריכות לתקן ענין זה כנוכר. ואמר בן אהרן ולא אמר בני אהרן מפני שהיו תרי

סוטה מג א

אחרי נז ב

סוטה לו ב

ויק"ר כ ט"ז

הגהות הגאונים

[פד] נלע"ד נתן מאחר שביזוהו ואמרו ראו שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז לכן יזכה לעתיד לעשות שלום בין המשפחות כמאמרם ז"ל במס' עדיות אין אליהו בא לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום וכו' ע"ש וז"ש הנני נותן לו א"ת שהוא ר"ת אליהו תשבי בריתי שלום ר"ל שאני אתן לו כח כדי שיוכל לעשות שלום לעתיד בין המשפחות כמו אהרן הכהן עושה שלום בין איש לאשתו וכל ימיו היה רודף אחר השלום כך אליהו לא יבא אלא לעשות שלום בעולם.

פלגא גופא ולכן נק' על שם אחד וז"ש בזוהר ובסופא בחד אתכלילו בפנחס. וזהו ואלעזר בן אהרן הכהן לקח לו מבנות פוטיאל ותלד לו את פנחס אלה ראשי שעם היות פנחס א' מ"מ נקרא ראשי דאתכלילו בו נדב ואביהוא שהם ראשי אבות הלויים. ונקרא אלעזר שיש בו א"ל נגד חסד שהוא חסד אל כל היום גם יוסף נקרא איש חסד שהוא היסוד כמ"ש חסד בפומא (דאמא) [דאמה] שריא והיה בו עז"ר מצד הגבורה כמ"ש אעשה לו עזר כנגדו וכל נוקבא היא גבורה וזה נגד צד יתרו שהיה מהגבורות. ולכן עי"ז נולד פינחס לתקן הב' ענינים אלו באופן שהוכרח לעשות מעשה זה של זמרי שהוא שלומיאל בן צורי שדי ע"י פנחס ונתעברו בו נשמות נדב ואביהוא שגם הם היו צריכים לתקן עצמם והיה פנחס משבט לוי ולכן על ידו נעשה הדבר בזמרי שהיה משבט שמעון ונאמר שמעון ולוי אחים אדור אפס כי עז והנה בשמעון היו לו ה' בחי' [ס"א משפחות] נמואל [ס"א ימואל] וימין ויכין וזרח שהוא צוחר ושואל בן הכנענית הם חמשה כי אוהד מת ולא נזכר באופן שהם ה' ושואל בן הכנענית הוא ממש שלומיאל בן צורי שדי וגם מלכי מדין הם ה' אוי ורקס וצור וחור ורבע חמשה מול חמשה של שמעון הם בקדושה ואלו הם בקליפה כנגדם ולכן נדבקו השני ראשים ביחד שלומיאל בן צורי שדי שהיה ראש בית לשמעוני עם כזבי בת צור ראש אומות בית אב במדין הוא אלא שזה הוא צור בקליפה והוא צורי שדי בקדושה והנה פנחס שהיה משבט לוי שהוא ג' הרג את כזבי שהיא בת מלך שלישי של מדין.

והנה נבאר איך זכה פנחס ע"י זה המעשה שנתנו לו את בריתי שלום. אלא דע כי הלא אדה"ר היו לו נר"ן מבי"ע ועליהם נר"ן מן האצילות ואלו הג' נק' זיהרא עילאה. ואמנם בעת שחטא עדיין לא היה נולד קין כנודע מהזוהר^א ואז נסתלקו ממנו סוד זיהרא עילאה. ואמנם בעת שחטא שנטלו ממנו הנר"ן דאצילות הנה חנוך נטל סוד הנשמה

בראשית נד א

ליקוטים

ליקוט. וזמרי היה משבט שמעון ש"ם ער"ן והוא עצמו שאל בן הכנענית ואמו היתה דינה שנבעלה לכנעני ומאותה הזוהמה נדבק זמרי בה בכזבי ונעשה נקמתו ע"י פנחס ונדב ואביהוא משבט לוי וכולם מבחינת גבורות ועם זה תבין כמעט כל הענין הכתוב בזוהר^ב דף נ"ז ב' בענין מיתת נר"א ע"ש. וגם זהו פינחס פנ"י ח"ס עם היו"ד שנתוסף בו ר"ל שראה נפשות נדב ואביהוא וחס עליהם ונקם נקמת השם ובזה תיקנם גם היו"ד שנתוסף בו הוא כנגד היסוד שתקן הם אותם הטיפות שיצאו כנ"ל ואות ברית קודש שהכניס זמרי בבית אל נכר ולכן ניתוסף בו וזהו הנני נותן לו את בריתי שלום וזהו פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן בהעשותו בן אהרן שנתעברו בו נשמות נר"א השיב את חמתי לכן הנני נותן לו את בריתי שלום. ולכן ארז"ל^א אליהו בארבע שהיו בו ד' בחינות יוסף יתרו נדב ואביהוא וא"ת נדב ואביהוא אחד הם הנה הם היו כהנים והוא לוי הרי ד'.

אחרי

ברכות ד ב

אחריו וכו' והלא הפסיד הרוח אלא שהלך אח"כ להר חורב שהוא בחינת משה שהוא הרוח וזכה פעם אחרת לרוח ולכן נשאר חי וקיים וזהו בריתי היתה אתו החיים והשלום שזכה ליסוד העליון ששם מקור החיים שהיא בחינת הרוח. וז"ש דהע"ה ורוח נדיבה תסמכני ששאל רוחו של נדב שלא היה לו כי אם נפש. וזהו ג"כ ששאל אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך שאל בחינת הרוח ואלישע הוא בחינת הגבורות^{פא} וזהו פי' אלישע כי בקין נאמר לא שעה שלא פנה אליו ולא קבלו אבל אל"י שע"ה כלומר אלי פנה פי' כי יש בפנים שני פ' אל במילואם שגי' שע"ה עם ה' אותיות המילוי. ולפי שאלוהו זכה לרוח נדיבה ועלה ליסוד לכן הוא יהיה מבשר הגאולה כי היסוד נקרא גואל בסוד גואל [ס"א גאל] ישראל ובקנאו קנאת ה' במעשה זמדי נתלכשו בו נשמת נ"א כנ"ל שהם מבחינת קין כנודע שהם מבחינת הגבורות והם מבחי' מקיף לאלוהו ולכן שם ב"ן עולה אנ"א שהוא ד"ת אלוהו נדב אביהוא^{פב}. ואלישע היה ג"כ מבחי' קין וזהו

הגהות הגאונים

[פא] נתן מלענ"ד והלא בס' הליקוטים מביא האר"י זל"ה אלוהו לתתא מהאי באר כי אלוהו הוא סוד הגבורות שבה דאינון מ"ן דיליה ולעולם מ"ן הוי שם ב"ן ולכן אלוהו גי' ב"ן ולכן משה ויעקב שהם למעלה בז"א והם מ"ד אערעו בהאי באר דהוי המ"ן כי באר הוא נובע מלמעלה והם המ"ן ולכן

ליקוטים

• ליקוט. ועתה נבאר לך יחוד אחד הנודע להרח"ו זל"ה כדי שתוכל להבין איך הוא אלוהו ז"ל המ"ן עצמן של המלכות. וז"ל ונודע כי שם אהי"ה הנה שרשו בבינה והוא מתחלף בשם בוכ"ו כנודע ותחבר שניהם כזה א ב ה ו י כ ה "ו וכבר ידעת כי שם בוכ"ו הוא שיעור מדת המלכות ועיין במה שביארנו

היו המים עולים לקראתו שהיו עולים המ"ן לקבל המ"ד ולא כן באלוהו דאיהו הוה המ"ן עצמן • וע"כ קראוהו מלאך דעביד שליחותיה כי מלאך עולה כמנן הוי"ה ואדנ"י ולעולם יסוד דיליה או יסוד דיליה הם הוי"ה ואדנ"י משום דז"א הוא הוי"ה ומלכות אדנ"י והיסודות הם המחברים הוי"ה עם אדנ"י ולפי שאלוהו היה המ"ן שלהם ביסוד הרי הוי"ה ואדנ"י בו שהוא מלאך וכן עולה שם ב"ן בעצמו הוי"ה ואדנ"י כי ד' אותיות דהוי"ה גי' כ"ו עם ד' אותיות הרי ל' ושם ב"ן עם ט' אותיות הרי צ"א כמנן מלאך וכמנן הוי"ה ואדנ"י.

ונלע"ד נתן לתרץ עם זה שאע"פ שהוא המ"ן של מלכות עצמו א"כ איך אמר למעלה שזכה אל הרוח שהוא יסוד דזעיר אבל הכונה היא מאחר שע"י שהוא מעלה המ"ן אזי הוא מזדווג הזעיר עם המלכות

קובץ הגהות

אמר ויהי נא פי שנים שלא די לו אותו החלק של הגבורות דמלכות אלא ג"כ היה מבקש החלק של הרוח הואיל ועשה תיקון של קין ועי' [אמר] ויהי נא פי שנים ברוחך כמ"ש מורי נשי"א זל"ה לפנינו והבן

^{פב} נלע"ד הד"ס. על מה שמביא הרח"ו זל"ה וגם מורי נשי"א זל"ה בפ"י פסוק ויהי נא פי שנים ברוחך אלי שמן הדין גם כן שאל אלישע זה שהואיל שהוא היה גלגול קין שהוא בכור ובכור נוטל פי שנים לפיכך

מפתחות הפסוקים ומאמרי חז"ל

הבא באות כזו נמצא בספר הגלגולים, ואשר באות כזו נמצא בליקוטים,
אשר באות כזו נמצא בהגהות הגאונים, ואשר באות כזו נמצא בקובץ הגבוה.

תנ"ך

• בראשית

א,ב	ורוח אלדים מרחפת	שכח
א,ג	יהי אור	רפא
א,ד	יהי מארת	קצג
א,כח	ומלאו את הארץ וכבשה	קצו
א,לא	והנה טוב מאד	קסה
	ויהי ערב ויהי בקר יום הששי	סט
	יום הששי	רעח
ב,ג	אשר ברא אלדים לעשות	קיט
ב,ז	ויהי האדם לנפש חיה	ריג
ב,יא (רש"י)	פישון שהוא מגרל פשתן שנאמר על מצרים	ד
ב,טו	ויקח ד' אלדים את האדם וגו'	סט
	לעברה ולשמרה	עד,רסח
ב,טז	ויצו ה' אלדים על האדם	קמ
ב,יז	ומעץ הרעת טוב ורע לא תאכל ממנו	קצב
	כי ביום אכלך ממנו וגו'	ז,נח,דלו,רפו
ב,יח	אעשה לו עזר כנגדו	דלו
ב,כ	ויקרא האדם שמות וגו'	רעט
ב,כב	ויבן ה' אלדים את הצלע	קעג
ב,כג	לזאת יקרא אשה	קלח,רכט
ג,א	והנחש היה ערום	טש
ג,ה	כי ידע אלדים	רכח
	והייתם כאלדים וגו'	שלג
ג,ו	ותרא האשה וגו'	רסז,שלג
	תאוה הוא לעינים	רכח